

Inhoud

Ten geleide - Kees Ribbens 3

Niet in mijn achtertuin - B. Carrot 4

Schijnbewegingen - Wide Vercnocke 14

Alphons - Erik de Graaf 22

Gaswagen - Guido van Driel 32

Putten - Melanie Kranenburg 42

De zaak Paridaen - Milan Hulsing 52

Karl Gorath - Bevrijd maar niet vrij - Sterric 62

Hofnar - Jennifer Daniel 70

Kitja - Jeroen Janssen & Arezoo Moradi 82

Moederliefde - Tobi Dahmen 92

Verbeelding van het verleden - Stripverhalen in context

Kees Ribbens 102

Plekken van vervolging 120

De stripauteurs 126

Colofon 128

Ten geleide

Kees Ribbens

Bijna tachtig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog, de periode waarin Europa merendeels ten prooi viel aan het nationaal-socialisme, is de belangstelling voor dit verleden nog altijd groot. Terwijl we enerzijds verbonden zijn met deze geschiedenis door de aanwezigheid van de laatste nog levende ooggetuigen die hun ervaringen kunnen delen, wordt anderzijds al decennialang getracht de vele verhalen uit de jaren van onderdrukking, oorlog en bezetting vast te leggen. Om te voorkomen dat de ingrijpende gebeurtenissen vergeten worden door latere generaties, en om de grote impact ervan inzichtelijk te maken, worden oorlogservaringen op tal van manieren opnieuw voor het voetlicht gebracht. Dat gebeurt in onder meer tentoonstellingen en herdenkingen, in romans en films. Maar ook in stripverhalen.

Al tijdens de Tweede Wereldoorlog werden stripmakers getripped door de vele overrompelende gebeurtenissen en probeerden zij grip te krijgen op wat er plaatsvond. De onluisterende misdaden van de nazi's, en dan met name de massale vernietiging van Joodse burgers, waren moeilijk voorstelbaar. De Amerikaanse striptekenaar August M. Froehlich deed eind 1944 een verwoede poging om de Holocaust in een korte strip van slechts zes tekeningen te bevatten, getiteld *Nazi Death Parade*. Zijn werk raakte in de vergetelheid maar trok de aandacht toen het recent weer werd ontdekt.

Het vertrekpunt voor de hier samengebrachte stripverhalen ligt in het korte verhaal van Froehlich – de

compacte vertelling in een beperkt aantal beelden. Vanuit het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Kazerne Dossin en de KZ-Gedenkstätte Neuen-gamme zijn tien getalenteerde stripmakers, die in Nederland, België en Duitsland wonen, uitgenodigd om op enigszins vergelijkbare wijze terug te blikken op deze ingrijpende periode uit het collectieve verleden. Ze gebruikten het beknopte formaat als een mogelijkheid om verschillende aspecten van de vervolging door de nazi's zichtbaar te maken. Als vertegenwoordigers van verschillende naoorlogse generaties hebben ze toegang tot vele uiteenlopende bronnen die zicht bieden op zeer diverse ervaringen uit een verleden dat, in tijd gemeten, steeds meer op afstand komt te staan. Tegelijkertijd zetten ze hun creativiteit en verbeeldingskracht in om die geschiedenis voorstelbaar te maken, met empathie dichterbij te brengen vanuit hun hedendaagse perspectieven.

Gezamenlijk bieden deze gevisualiseerde fragmenten aanknopingspunten om een beeld te kunnen vormen – of verbreden – van een dramatische episode uit de twintigste-eeuwse geschiedenis met al zijn verschillende betekenissen. Als individuele interpretaties streven zij geen volledigheid na; wel willen deze persoonlijke terugblikken, die zo goed mogelijk recht trachten te doen aan het verleden, bezinning bevorderen op deze veelzeggende geschiedenis. Zo tonen de stripmakers in hun veelzijdigheid de verhalende kracht van het medium dat dit ogenschijnlijk onbestaanbare verleden toch voorstelbaar maakt.

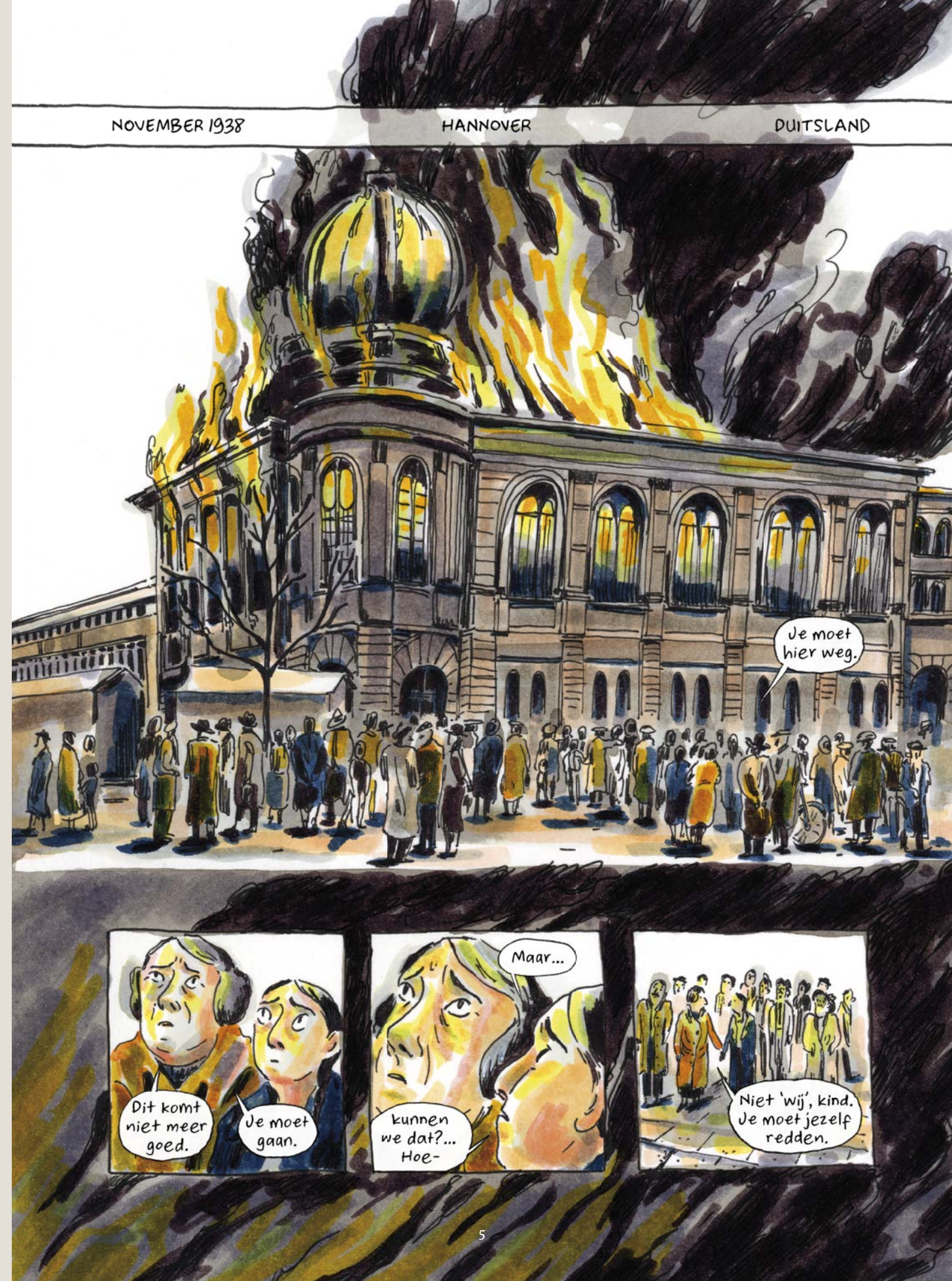

Niet in mijn achtertuin

B. Carrot

Papa...

APRIL 1939

DEN HAAG

NEDERLAND

Van Dijken, denk je soms niet dat de locatie op de Veluwe toch beter was geweest?

Beter voor wie?

Gewoon.. voor het opzetten van het kamp.

En de lokale bevolking dan? De vrouwen en kinderen van Elspeet?

Ja, nee- natuurlijk! Ik snap ze ook-

Ik zou ook in rep en roer zijn als er allemaal vreemdelingen in mijn buurt zouden komen rondhangen.

En de ANWB, zij maken zich terecht zorgen dat zo'n kamp het Veluwe toerisme zal verstoren.

Aha, ja.

Dat zou ECHT een probleem zijn!

Je krijgt het straks koud, Munters.

Met deze zon? Ik denk het niet.

Het kan goed waaien op de Drentse heide...

Nou ja, april doet wat-ie wil. Ik neem mijn kans!

Moet je zelf weten.

Ik bedoel-

Hardwerkende Nederlanders moeten toch hun zondagse wandeling in alle rust kunnen maken?!

Van onze mooie natuur genieten,

Zonder overlast.

Juist.

Wel jammer voor het Joodse Comité, hé? Ze hoopten zo op een andere plek.

Maar het bezwaar van Hare Majesteit...

Laat het gaan, Munters.

Al is het voor haar uiteraard ook niet fijn. Wat moet ze op haar zomers paleis naast deze arme mensen..

Jammer?

Arme mensen?

Ze mogen dankbaar zijn dat ze hier überhaupt opgevangen worden.

Nee, zeker!

Weet je wat jammer is?

Jammer dat onze Joden dit niet allemaal zelf hadden kunnen bedenken, dat de Veluwe geen plek is voor hun kamp.

Had ons allemaal veel tijd, gedoe en gereis bespaard.

Kijk! Helemaal geen jas nodig!

Hmm, de bus is er al.

Ik had eigenlijk nog zin in een bakje koffie.

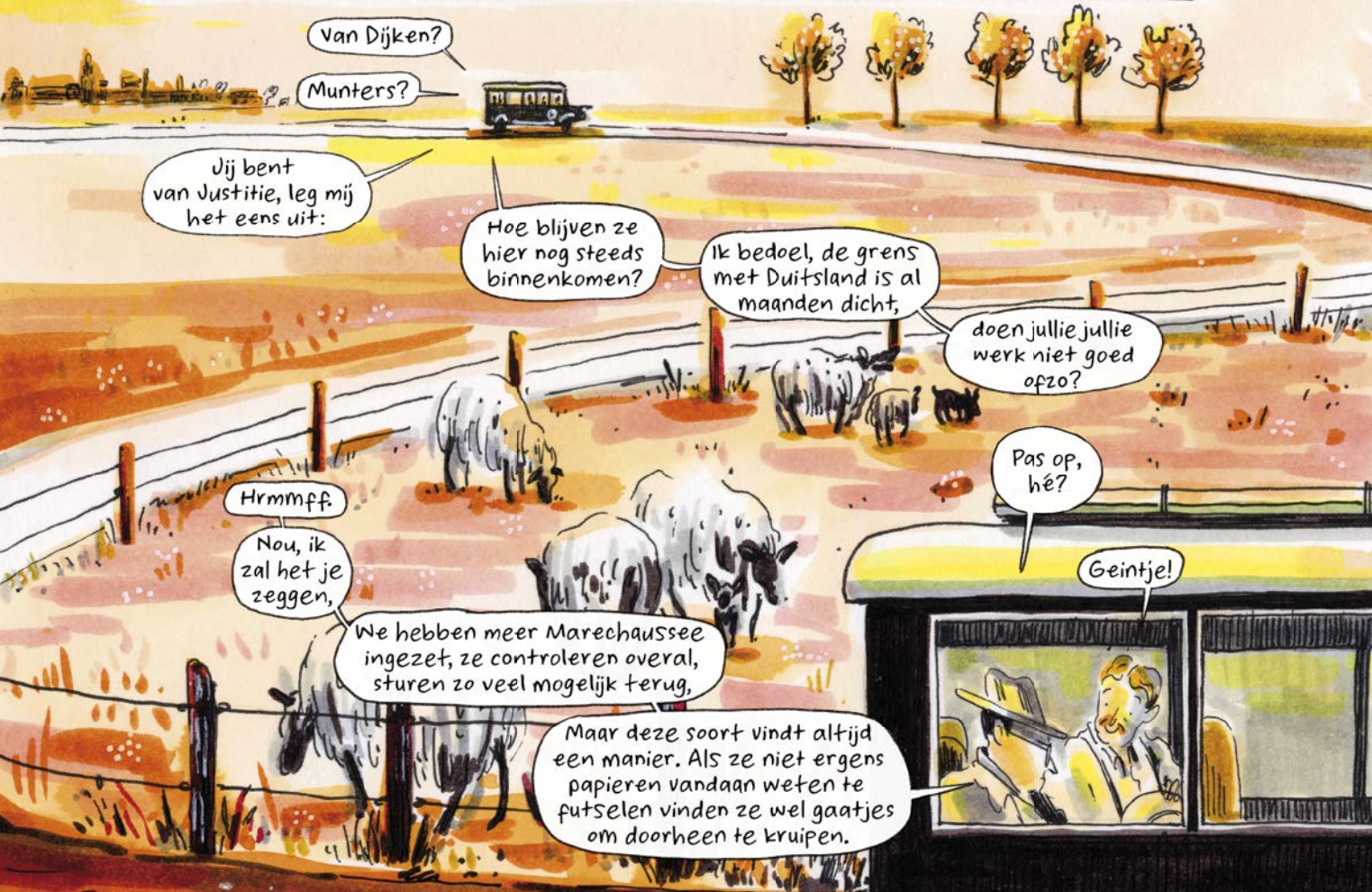

En wij, sukkel dat we zijn, wat doen wij?

Een geheel nieuw kamp voor ze bouwen!

Gelukkig betalen ze er zelf voor. Of wel, de Joodse gemeenschap en zo.

Ja, gelukkig.

Van Dijken?

Munters?

Jij bent van Justitie, leg mij het eens uit:

Hoe blijven ze hier nog steeds binnenkomen?

Ik bedoel, de grens met Duitsland is al maanden dicht,

doen jullie jullie werk niet goed opzo?

Pas op, hé?

Geintje!

Hrmmff.

Nou, ik zal het je zeggen.

We hebben meer Marechaussee ingezet, ze controleren overal, sturen zo veel mogelijk terug,

Maar deze soort vindt altijd een manier. Als ze niet ergens papieren vandaan weten te futselen vinden ze wel gaatjes om doorheen te kruipen.

Stel je voor dat het rijk het zou moeten betalen!

Dat zou wat zijn!

Umm... zijn we er al?

Ik begin het frisjes te krijgen...

April doet wat-ie wil, hé, Munters?

Ik had toch dat bakkie kunnen gebruiken.